

LUCIJA BRAJKOVIĆ, JAKOV HALAMBEK, NIKA UGARKOVIĆ ŠTIMAC

Izbori u RH

kratki priručnik za one znatiželjne

O izborima i izbornim procesima

Što su to izbori i biračko pravo?

Izbori su temeljni politički proces na kojima građani s pravom glasa daju svoj glas onome kojemu žele povjeriti obnašanje političke vlasti na određenu vrijeme.

Svaki punoljetni građanin ima osnovno političko pravo da bira (**aktivno biračko pravo**) i da bude biran (**pasivno biračko pravo**).

registar birača: Slavko Madzor/PIXSELL

Moderno biračko pravo je **opće, jednako, tajno i izravno**. Svi imaju aktivno i pasivno biračko pravo, svačiji glas ima jednaku težinu, glasanje je anonimno i neposredno se biraju predstavnici u Saboru, Predsjednik i čelnici lokalnih vlasti.

Popis birača je pravni dokument koji sadrži imena i prezimena svih građana s biračkim pravom. Građani se automatski upisuju kada navrše 18 godina putem sustava e-Građani.

Prvi slobodni demokratski izbori za Sabor su održani u travnju 1990. godine većinskim sustavom. Izbori 1992. i 1995. provedeni su kombiniranim sustavom, a od 2000. godine do danas koristi se razmjerni sustav i s opcijom preferencijalnog glasa (od 2015.)

U Republici Hrvatskoj izbori za Sabor i za tijela lokalne samouprave provode se svake 4 godine, a za predsjednika i Europski parlament svakih 5 godina.

donošenje Ustava 1990.: sabor.hr

O izborima i izbornim procesima

Kakvi mogu biti izbori i izborni sustavi?

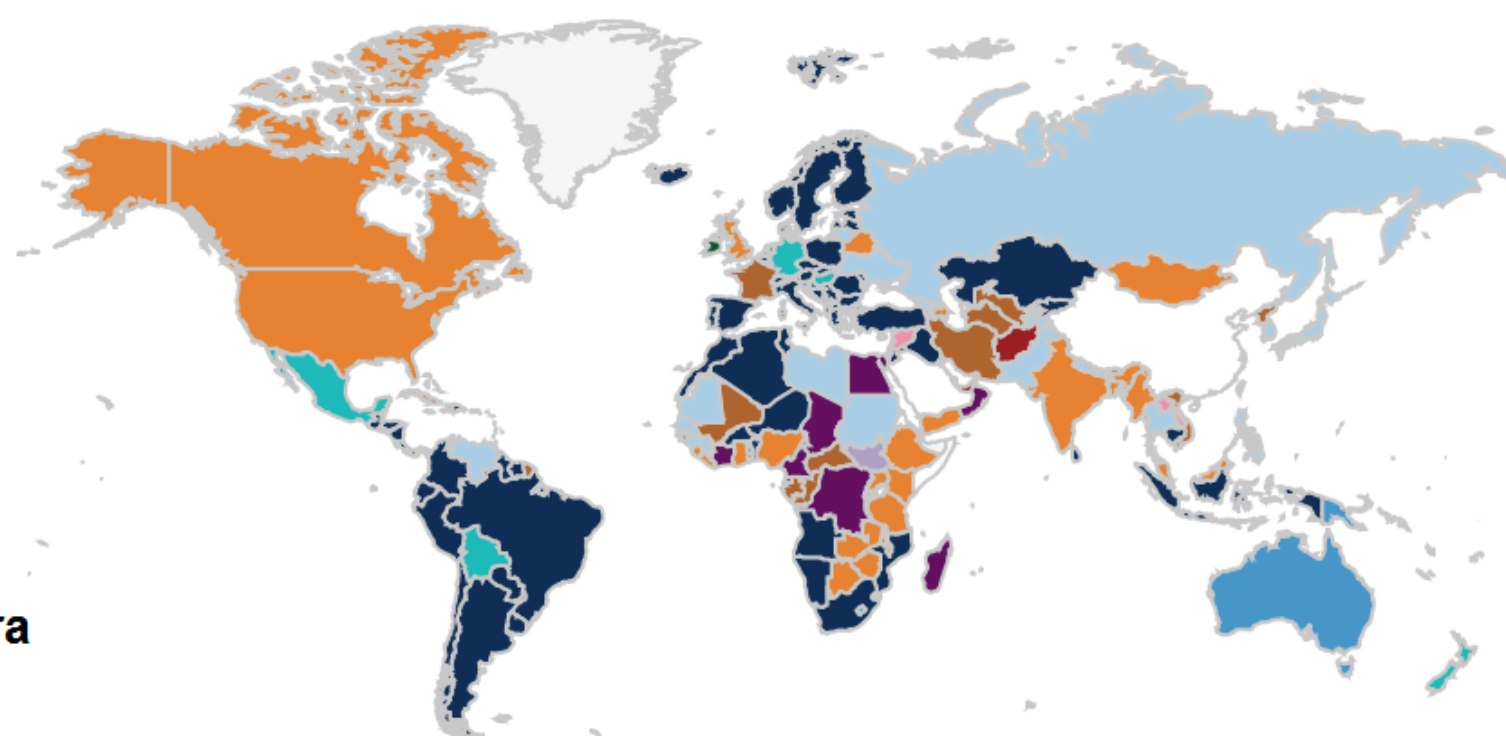
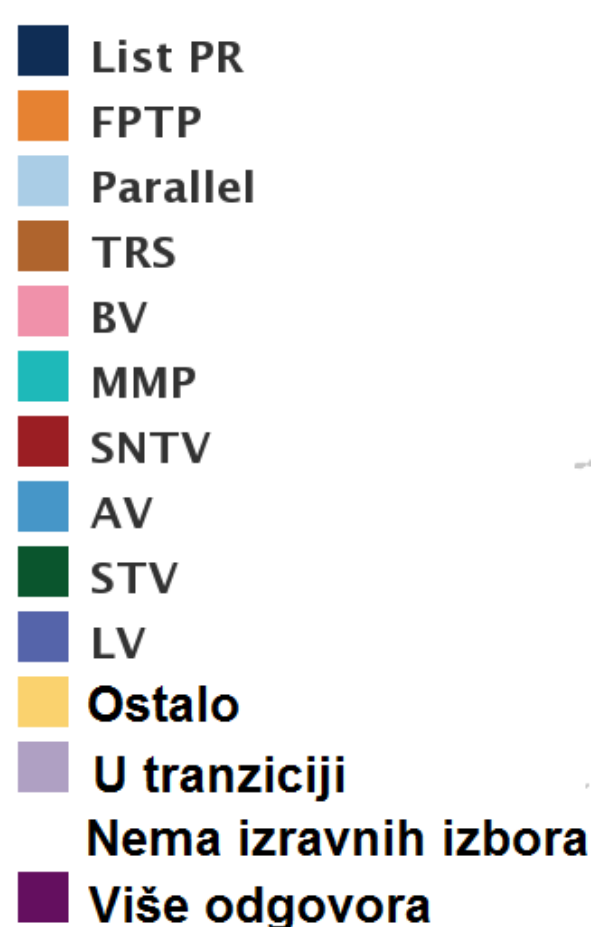
Postoje tri tipa izbora: **kompetitivni**, **nekompetitivni** i **semikompetitivni**. U Hrvatskoj se provode kompetitivni izbori kao i u većini demokracija. Nekompetitivni izbori postoje u autoritarnim zemljama i diktaturama, a semikompetitivni u demokracijama s dugogodišnjom dominacijom jedne političke opcije ili također u autoritarnim zemljama.

Izborni sustavi mogu biti **većinski**, **razmjerni** ili **kombinirani**.

U **većinskom izbornom sustavu** je određeno onoliko izbornih jedinica koliko je potrebno zastupnika (svaka izborna jedinica bira jednog zastupnika). Zastupnik može biti izabran **relativnom većinom** (dobio je najviše glasova) ili **apsolutnom većinom** u dva ili tri kruga izbora (dobio je više od 50% glasova). Zbog većinskog izbornog sustava često dolazi do dvostranačkog parlamenta.

Razmjerni izborni sustav ima izborne jedinice u kojima se bira više zastupnika, a jedinica može biti više ili cijela država može činiti jednu izbornu jedinicu. Hrvatska je tako podijeljena na dvanaest izbornih jedinica. Birači mogu glasati za **nezavisne i stranačke izborne liste**, a one moraju skupiti određeni broj glasova kako bi prešle **izborni prag** (5% u RH). One izborne liste koje su prešle izborni prag na temelju preračunatih glasova dobivaju određeni broj zastupničkih mjesta. Za preračunavanje glasova u Hrvatskoj se koristi **D'Hondtova metoda**. Mana ovog sustava je to da može doći do problema pri sastavljanju čvrste parlamentarne većine, a i česta je pojava namještanje izbornih jedinica prema interesima parlamentarne većine.

U **kombiniranom izbornom sustavu** se jedan dio zastupnika bira pravilima većinskog, a drugi dio pravilima razmjernog sustava.

izborni sustavi za zakonodavnu vlast: idea.int

O predsjedniku Republike Hrvatske

Tko je predsjednik Republike Hrvatske i koja je njegova uloga?

Predsjednik je **državni poglavar** Republike Hrvatske čije su ovlasti i dužnosti propisane Ustavom. Jedan predsjednički mandat traje 5 godina, a ista osoba smije biti najviše dva puta izabrana za tu poziciju. Predsjednik ne smije biti član bilo koje političke stranke. U parlamentarnom sustavu RH svaki predsjednički akt mora biti supotpisan od strane Vlade.

Aktualni predsjednik RH je **Zoran Milanović**.

Uloga predsjednika je da **predstavlja i zastupa** Republiku Hrvatsku u zemlji i u inozemstvu te se brine za usklađeno djelovanje svih tijela državne vlasti. On obavlja funkciju **vrhovnog vojnog zapovjednika oružanih snaga** RH te odgovara za obranu neovisnosti i teritorijalne cjelovitosti države. Daje pomilovanja, oblikovanja i priznanja. Također, **raspisuje izbore za Hrvatski sabor** i saziva ga na prvo zasjedanje.

prvi Ustav kojem se daje prisega:
informat.hr

Tijela koja provode izbore su Državno izborno povjerenstvo (DIP), općinska izborna povjerenstva, gradska izborna povjerenstva, Gradsko izborno povjerenstvo Grada Zagreba te birački odbori.

Kako se bira predsjednik?

Predsjednika mogu birati svi punoljetni građani na **neposrednim izborima tajnim glasovanjem**. Pravo biti biran imaju svi hrvatski državljani s navršenih 18 godina. Kandidata mogu predložiti političke stranke i birači. Svaki kandidat mora prikupiti 10 000 potpisa birača.

Ako na izborima niti jedan kandidat ne ostvari više od 50% svih glasova nakon 14 dana se održava drugi krug izbora. U drugom krugu sudjeluju 2 kandidata sa najvećim brojem glasova iz prvog kruga. Izabrani kandidat pred Ustavnim sudom RH polaže svečanu prisegu s kojom se obavezuje na vjernost Ustavu.

Prvi predsjednički izbori održani su u kolovozu 1992. godine.

O Vladi Republike Hrvatske

Što je Vlada Republike Hrvatske?

Vlada RH je političko tijelo koje obavlja **izvršnu vlast** u skladu s Ustavom i zakonima. Vladu čine predsjednik Vlade (**premijer**), **potpredsjednici** i **ministri**. Ministar je član vlade zadužen za određeni resor (tj. područje).

Tko su predsjednik Vlade i uži kabinet?

Predsjednik Vlade je na njenom čelu, saziva sjednice i njima predsjedava te **upravlja radom Vlade**. Aktualni predsjednik Vlade je **Andrej Plenković**.

Uži kabinet je zasebno tijelo unutar Vlade koje se sastoji od **predsjednika** i **dva potpredsjednika Vlade**. Ono predlaže provedbu politike Vlade, prati ostvarivanje programa rada Vlade i razmatra prijedloge prije sjednica.

62. sjednica Vlade: vlada.gov.hr

Koji je djelokrug Vlade?

Vlada **predlaže zakone** i druge akte Hrvatskom saboru te provodi Saborske zakone i druge odluke. Predlaže državni proračun i završni račun. Vodi **vanjsku** i **unutarnju politiku** i nadzire rad državne uprave.

Banski dvori: Mario Jukić-Majkl

Kako se međusobno Vlada i Sabor odnose?

Svojim djelovanjem **Vlada je odgovorna Hrvatskom saboru**. Sabor imenuje Vladu na prijedlog mandataru za sastav Vlade (predsjednik RH prepušta dužnost osobi koja uživa povjerenje većine saborskih zastupnika). Hrvatski sabor ima **Pravo smijenjivanja Vlade** kojim može izglasati nepovjerenje Vladi. Potrebna je najmanje 1/5 zastupnika ili predsjednik Sabora za glasovanje o povjerenju, a apsolutna većina je potrebna za samu odluku. Predsjednik Vlade ima pravo zatražiti predsjednika RH da se raspusti Sabor.

O Hrvatskom saboru

Što je Hrvatski sabor i koja je njegova uloga?

Sabor je **zastupničko tijelo građana** i nositelj **zakonodavne vlasti** u Republici Hrvatskoj. Ima najmanje 100, a najviše 160 zastupnika.

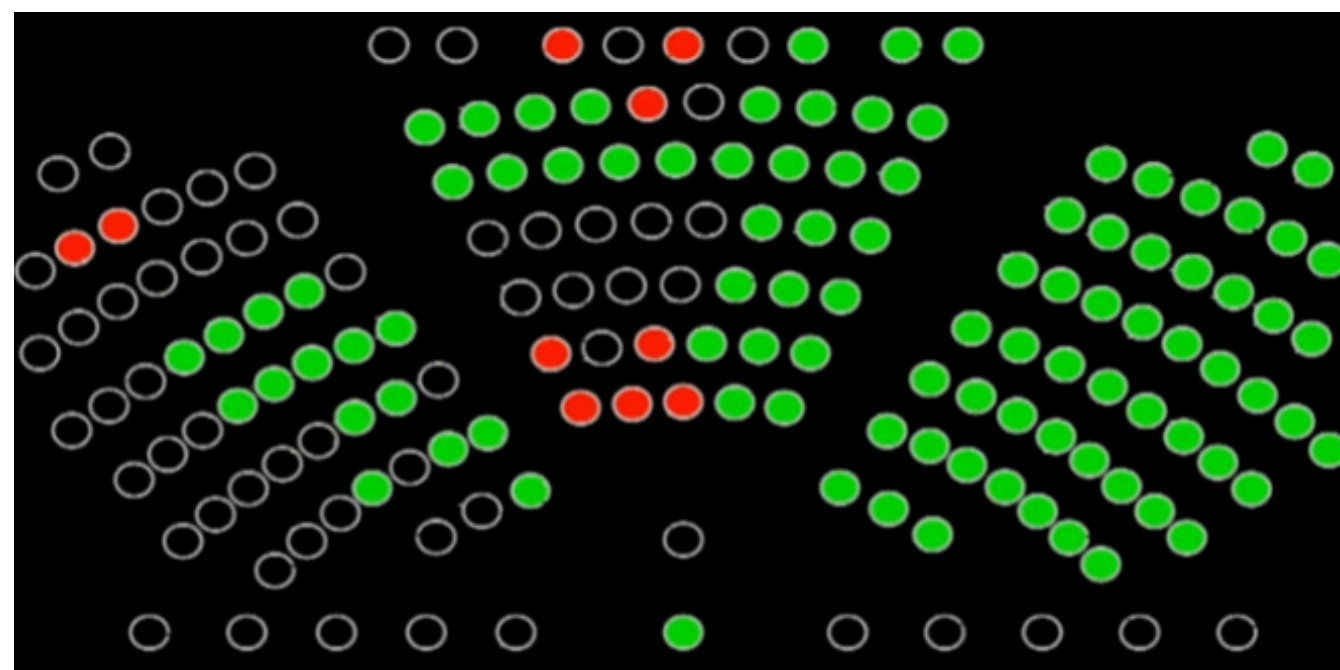
Saborska palača: sabor.hr

Pri odlučivanju o većini zakonodavnih pitanja potrebno je najmanje pola plus jedan glas nazočnih zastupnika na sjednici (**jednostavna većina glasova**). Za pitanja o izbornom sustavu, o ustroju i djelokrugu lokalne samouprave, za razradu temeljnih prava i sloboda potrebno je najmanje pola plus jedan glas svih zastupnika = 76 glasova (**apsolutna većina glasova**). Kod odlučivanja o pravima nacionalnih manjina, o izmjeni Ustava i ratificiranju međunarodnih ugovora potrebne su najmanje 2/3 glasova svih zastupnika = 101 glas (**dvotrećinska većina glasova**).

Uloga Sabora je odrediti gospodarske, pravne i političke odnose u Hrvatskoj, sklopiti saveze, **donijeti zakone i državni proračun**, očuvati baštinu. Može mijenjati granice države, objaviti rat, odlučiti o prekidu neprijateljstva. Donosi strategije nacionalne sigurnosti i obrane i provodi civilni nadzor nad oružanim snagama. Sabor nadzire rad Vlade, **donosi i mijenja Ustav** te raspisuje referendume i provodi izbore.

Kako se odlučuje u Saboru?

Sabor se okuplja dva puta godišnje, jednom između siječnja i srpnja te jednom između rujna i prosinca. Izvanredno se može okupiti na zahtjev predsjednika Republike, Vlade ili većine zastupnika. Sve saborske sjednice otvorene su za javnost.

prikaz glasanja u Saboru:
Saborska TV

O Hrvatskom saboru

Tko sve čini Sabor?

Sabor čini **151 zastupnik**. Biraju se na izborima, **neposredno tajnim glasovanjem**. Po izbornim jedinicama bira se 140 zastupnika, 8 zastupničkih mjesta čine nacionalne manjine te 3 mjesta čini dijaspora i Hrvati Bosne i Hercegovine. Mandat traje **4 godine** i nije obvezujuć. Zastupnici imaju imunitet nepovredivosti. Saborom predsjedava predsjednik kojemu pomaže jedan ili više potpredsjednika. Aktualni predsjednik Sabora je **Gordan Jandroković**. Povijesno je Sabor bio dvodoman parlament; zastupnički i županijski, no promjenom Ustava 2001. godine Hrvatski sabor postaje jednodomni.

sabornica: sabor.hr

konstituiranje Sabora: brodportal.hr

Pučki pravobranitelj je samostalan i neovisan opunomoćenik Sabora za **promicanje i zaštitu ljudskih prava i sloboda** izabran na mandat od 8 godina. Mogu mu se obratiti svi koji smatraju da su im narušena ili povrijeđena ustavna i zakonska prava nepravilnim ili nezakonitim djelovanjem državnih tijela, tijela lokalne i područne samouprave ili tijela s javnim ovlastima. U Republici Hrvatskoj su utemeljeni i specijalizirani pravobranitelji za prava osoba s invaliditetom, za prava djece te za ravnopravnost spolova.

REPUBLIKA HRVATSKA

Pučki pravobranitelj

O Europskom parlamentu

Koje su tri glavne institucije u Europskoj uniji?

Europski parlament sastoji se od **705 zastupnika** iz svih država članica. Naziva se “glasom naroda” jer zastupa interese članica EU u cjelini. Zajedno s Vijećem Europske unije **izglasavaju zakone** predložene od strane Europske komisije. Zastupnici glasaju za predsjednika Europskog parlamenta. Aktualna predsjednica je **Roberta Metsola** (Malta). Sjedište Parlamenta je u Strasbourgu.

Europski parlament

Europska komisija

Europska komisija sastoji se od **27 komisionara** koje postavljaju države članice i jednog predsjednika kojeg bira Europski parlament. Aktualna predsjednica je **Ursula von der Leyen**. Komisija **predlaže zakone** koji se daju na raspravu u Parlament i Vijeće te **nadzire primjenu zakona** u svim državama članicama. Predstavlja Europsku Uniju na međunarodnoj sceni i kontrolira **EU budžet i proračun**.

Sjedište Komisije je u Bruxellesu.

Vijeće Europske unije nema stalnih članova, već se sastaje u **deset različitih sastava** s obzirom na područje o kojem se raspravlja. Svaka članica šalje svog ministra nadležnog za to područje. Vijeće donosi i oblikuje **zakone i proračun EU** zajedno s Europskim parlamentom te koordinira politike EU. Sve države članice izmjenjuju se u šestomjesečnom predsjedavanju Vijećem. Sjedište Vijeća je u Bruxellesu.

Vijeće
Europske unije

O Europskom parlamentu

Kako funkcioniraju izbori za Europski parlament?

Izbori se održavaju **svakih 5 godina**, sami izborni dani mogu biti različiti. Svaka država članica bira svoje zastupnike, a broj zastupnika razmjeran je broju stanovnika članice. Kandidiraju se nacionalne političke stranke. Izabrani zastupnici se udružuju u **europske zastupničke klubove** ovisno o političkom opredjeljenju. Od sveukupno 705 zastupnika **Hrvatskih je 12.**

sjedište Europskog parlamenta; istockphoto

Zašto su izbori za Europski parlament važni?

Europski parlament odlučuje o **budućnosti Europske unije**. Bitno je izabrati zastupnike koji zastupaju vaše interese u EU.

vijećnica Europskog parlamenta: dnevnik.hr

Zastupnici oblikuju i donose nove zakone, glasaju o **trgovinskim sporazumima**, nadziru ostale institucije kao i **potrošnju europskog novca**, pokreću istrage i debate o konkretnim pitanjima te raspravljaju o temama poput gospodarstva, klime i energije, kao i o položaju Europe u svijetu.

O izborima za tijela lokalne samouprave

Koja su tijela lokalne samouprave?

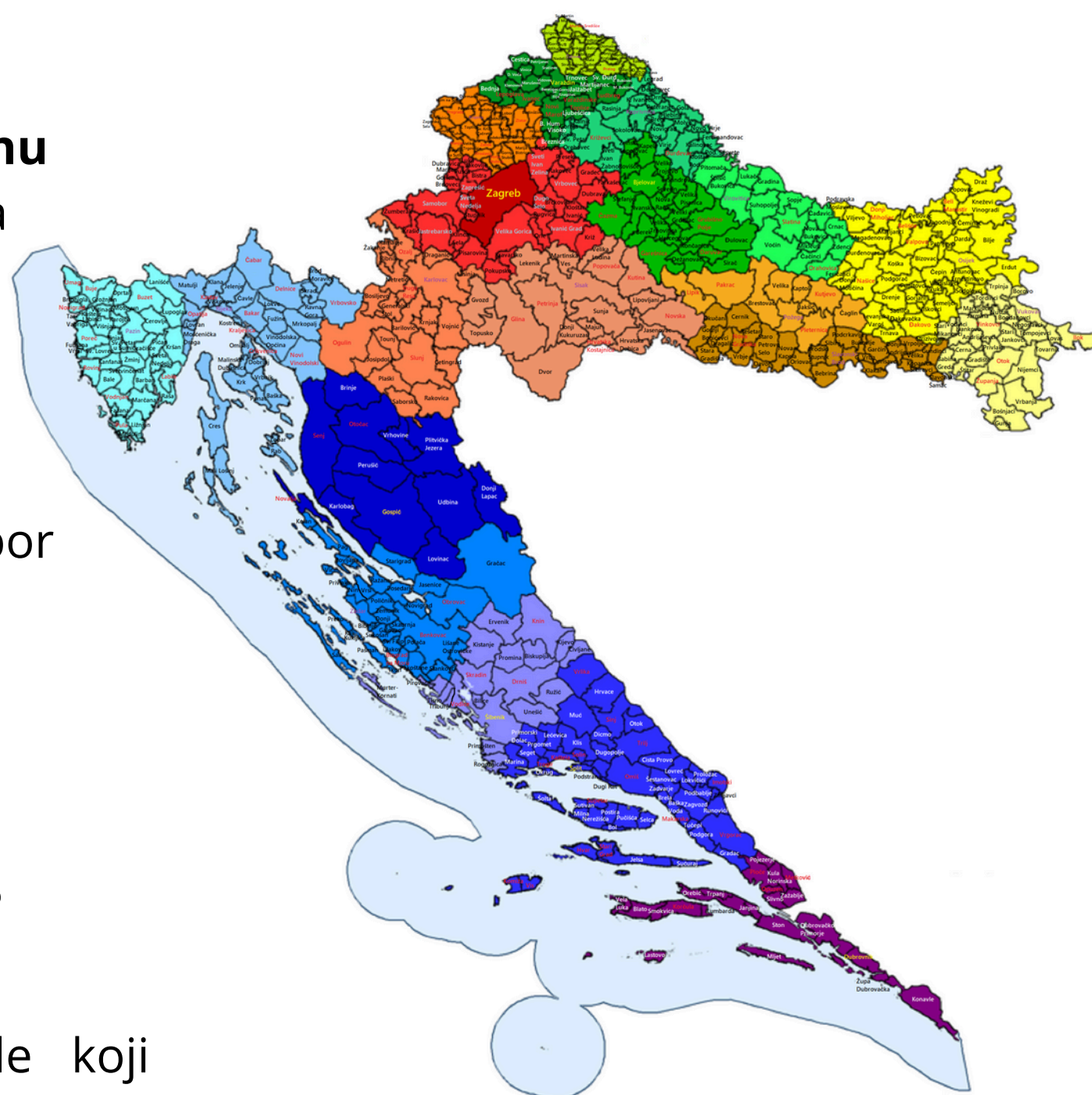
Jedinice lokalne samouprave su **općine** i **gradovi**, a područne uprave su **županije** (s iznimkom Grada Zagreba).

Ustav Republike Hrvatske **jamči** hrvatskim građanima **pravo na lokalnu i područnu samoupravu** pri stvarima kao što su samostalnost u obavljanju lokalnih poslova, pravo na vlastite prihode i slobodno raspolaganje tim prihodima, samostalno uređivanje unutarnjeg ustrojstva, neposredan izbor članova predstavničkih tijela i sl.

Što su interesi lokalnog značenja?

Na lokalnim izborima bираmo ljude koji preuzimaju pozicije kao što su **općinski načelnik, gradonačelnik i župan**. Glasamo za interese kao što su uređenje naselja i stanovanja, prostorno i urbanističko planiranje, komunalne djelatnosti, poslovi u školstvu i zdravstvu, gospodarski razvoj i promet.

Osim izbora, mehanizmi za sudjelovanje građana u procesu odlučivanja na lokalnoj razini su **zbor građana, referendum i građanska inicijativa**.

karta općina u Hrvatskoj: wikipedia.hr

O izlasku na same izbore

Kako izgleda izborni dan?

Deset dana prije održavanja izbora možeš provjeriti svoj status i lokaciju biračkog mjesta u **registru birača** na: <https://biraci.gov.hr/RegistarBiraca/>

Na dan izbora potrebno je ponijeti **osobnu iskaznicu, putovnicu ili vozačku dozvolu** koja se pokazuje biračkom odboru. Član odbora će te pronaći na izvatku popisa birača i zaokružiti te. Dobit ćeš **birački listić** s kojim ideš iza paravana. Nakon što zaokružiš opciju, presavineš listić i ubaciš ga u kutiju za glasačke listiće.

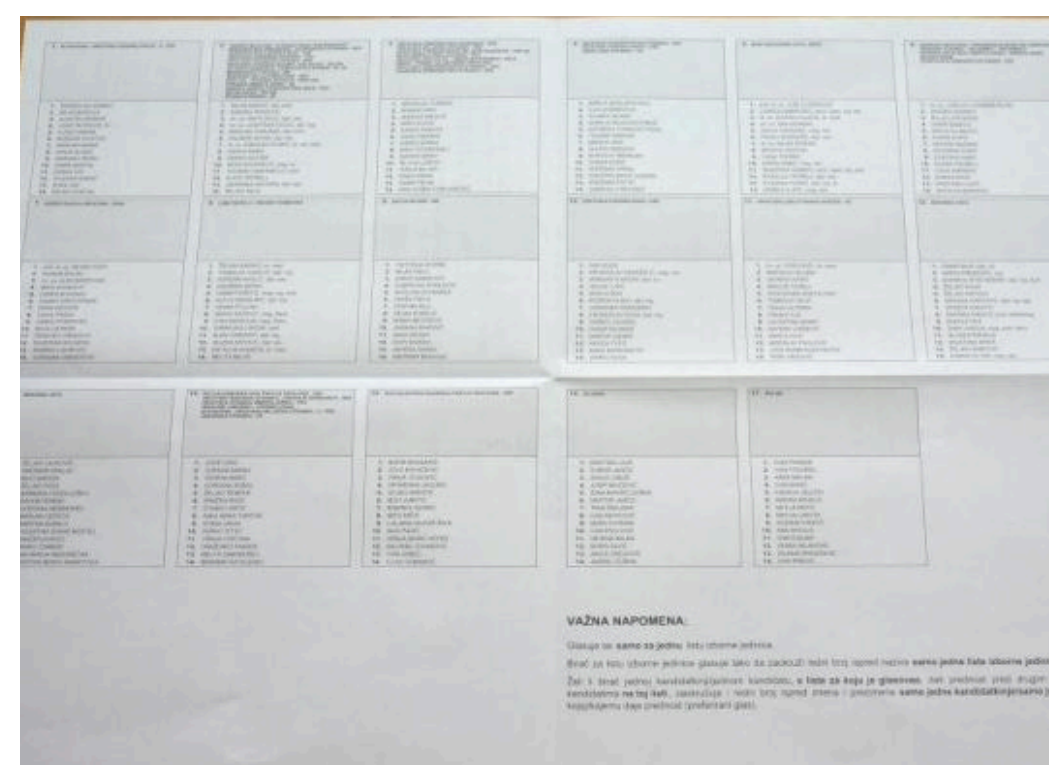
plava potvrda:
narodne-novine.nn.hr

Ako nisi na popisu birača imaš ili nevažeću osobnu iskaznicu ili si na krivom biračkom mjestu pitaj birački odbor gdje se nalazi najbliži ured državne uprave u kojem možeš dobiti **plavu potvrdu** s kojom ostvaruješ svoje biračko pravo.

Od ponoći do zatvaranja biračkih mjesta na snazi je **izborna šutnja**. Zabranjena je svaka izborna promidžba, objavljivanje procjena izbornih rezultata, objavljivanje prethodnih neslužbenih rezultata izbora, objavljivanje fotografija u medijima (sredstvima javnog priopćivanja), objavljivanje izjava i intervjua kandidata ili navođenje njihovih izjava ili pisanih djela.

Želiš li biti član biračkog odbora?

Ako želiš raditi kao predsjednik ili zamjenik biračkog odbora prijavi se izbornom povjerenstvu u svojem gradu ili općini. Ako želiš biti član biračkog odbora javi se nekoj od stranaka koje simpatiziraš.

primjer glasačkog listića:
index.hr

Koje su nepravilnosti pri izborima?

Neki primjeri nepravilnosti pri izborima su kupovina glasova, pritisak na birače od strane kandidata ili promatrača, zaokruženi ste na izvatku popisa birača, a još niste glasali, kršenje izborne šutnje, propagandni materijali na ili preblizu biračkom mjestu, petljanje sa biračkim kutijama od strane osoba koje nisu u biračkom odboru...

Ako uočiš neku nepravilnost ili trebaš informaciju o izborima možeš kontaktirati udrugu Gong na njihov mail: gong@gong.hr ili na telefon 01 4825 444.

Nisi u mogućnosti glasati?

Znaš li bolesnu ili nemoćnu osobu?

Bolesne i nemoćne osobe koje zbog teže bolesti, nemoći, tjelesnog oštećenja ne mogu doći do izbornog mjesta **mogu glasati od kuće**. Moguće je zatražiti dolazak biračkog odbora kod kuće. Potrebno je osobno ili preko druge osobe kontaktirati gradsko ili općinsko povjerenstvo 3 dana prije izbora ili kontaktirati svoj birački odbor na dan izbora do 12 sati.

Moguće je glasati izvan mjesta prebivališta na izborima za Hrvatski sabor, predsjednika, Europski parlament i na državnim referendumima.

Znaš da na dan izbora nisi u svom mjestu?

Ako **znaš da ćeš se nalaziti izvan mjesta prebivališta na dan izbora** trebaš predati **zahtjev za privremeni upis** u mjestu u kojem ćeš se nalaziti u Hrvatskoj putem sustava e-Građani ili u nadležnom matičnom uredu / općini. Glasanje će biti na posebnom biračkom mjestu na kojem glasaju oni koji na dan izbora nisu u svom mjestu. Dobiveni glasački listić bit će za onu izbornu jedinicu kojoj inače pripadaš po mjestu prebivališta. Zahtjev obično treba predati do 10 dana prije izbora, provjeri točne datume.

Glasanje kod kuće izgleda tako da dođu dva člana izbornog odbora, osoba izabere jedan od ponuđenih glasačkih listića i ispuni ga. Ispunjen glasački listić stavlja u kuvertu koju predaje članovima biračkog odbora.

REPUBLICA HRVATSKA
URED DRŽAVNE UPRAVE

(izborni matični listić)

Klasa: _____
Lbrosj: _____
Datum: _____

**POTVRDA
O UPISU U POPIS BIRAČA
(članak 21. Zakona o popisima birača)**

Potvrđuje se da je _____
(ime i prezime)

Iz _____, spol: M-Z
rođen-a _____
po nacionalnosti* _____ upisan-a u popis birača za _____
(prebivalište ili izborna jedinica)

te da će se temeljem ove potvrde **privremeno upisati u popis birača u** _____
(mjesto i općina ili grad, odnosno općina, grad ili gradsko područje)

Privremeni upis izvršen na temelju ove potvrde odnosi se i na ponavljanje izbora.
** ☐ Privremeni upis izvršen na temelju ove potvrde ne odnosi se na ponavljanje izbora.

Ova potvrda se izdaje na zahtjev stranke u svrhu ostvarenja prava na glasanje izvan mjesta prebivališta u Republici Hrvatskoj ili inozemstvu, te se u druge svrhe ne može upotrijebiti.

M. P. _____
(potpis službene osobe)

Napomena:
*Prebivalište i nacionalnost prijavljene osobe se samo za izbore koji se provode posebnim nacionalnim prijavama.
**Kada se koristi u skladu s člankom 22. stavka 2. Zakona o popisima birača, potvrda da se privremeni upis ne odnosi na ponavljanje izbora, u: ☐ članku članka X.
Ova potvrda sadrži podatke o osobi koja izdaje privremeni upis u popis birača i u prilogu za glasanje u inozemstvu.

Hrvatska Republika, Zagreb, 1111
Oznaka za identifikaciju: 020750

žuta potvrda:
narodne-novine.nn.hr

Nisi siguran gdje ćeš biti na dan izbora?

Ako **nisi siguran gdje ćeš biti na dan izbora** potrebno je zatražiti potvrdu za glasanje izvan mjesta prebivališta, tzv. **žuta potvrda**, s kojom se može glasati na posebnim biračkim mjestima u RH i inozemstvu. Potvrdu moraš imati sa sobom pri glasanju. Dobiveni glasački listić bit će za onu izbornu jedinicu u koju inače pripadaš po mjestu prebivališta. Zahtjev obično treba predati do 10 dana prije izbora.

Nisi u mogućnosti glasati?

Znaš da si na dan izbora u inozemstvu?

Ako **znaš da si na dan izbora u inozemstvu** prethodno se **registriraj za glasanje u državi u kojoj ćeš boraviti** na dan izbora.

Zahtjev možeš predati putem sustava e-Građani, nadležnom veleposlanstvu ili konzulatu u inozemstvu, matičnom uredu ili općini po mjestu stanovanja.

Biračko mjesto bit će u najbližem veleposlanstvu ili konzulatu RH, a dobiveni glasački listić bit će za onu izbornu jedinicu kojoj pripadaš prema mjestu prebivališta.

Zahtjev obično treba predati do 10 dana prije izbora. Ako si se prijavio za glasanje u inozemstvu, ali ti kažu da tamo neće biti biračko mjesto javi se Gongu.

glasanje; Tonci Plazibat / Cropix

Imaš adresu prebivališta u inozemstvu i želiš glasati u RH?

Ako imaš **adresu prebivališta u inozemstvu** ti si glasač dijaspore i **glasaš za XI. izbornu jedinicu**.

Ako imaš e-osobnu s navedenim prebivalištem u inozemstvu automatski si upisan za glasanje u najbližem konzulatu ili veleposlanstvu.

Da bi na dan izbora glasali u Hrvatskoj potrebno je **zatražiti promjenu aktivne registracije**. Ako nemaš osobnu s prebivalištem u inozemstvu potrebno se **aktivno registrirati za glasanje** u Hrvatskoj. Glasat ćeš na posebnom biračkom mjestu na kojima glasaju birači koji na dan izbora nisu u svojem mjestu.

Literatura

Gong. <https://gong.hr/>, preuzeto 22.05.2024.

Hrvatski sabor. <https://www.sabor.hr/>, preuzeto 15.05.2024.

Europska komisija. <https://commission.europa.eu/>, preuzeto 12.05.2024.

Europski parlament. <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/hr/be-heard/elections>, preuzeto 12.05.2024.

Europska unija. https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/search-all-eu-institutions-and-bodies/european-commission_hr, preuzeto 12.05.2024.

Palčić, N. i Travaš, Ž. (2021). *Politika i gospodarstvo: udžbenik u četvrtom razredu gimnazije*. Zagreb: Školska knjiga.

Predsjednik Republike Hrvatske. <https://www.predsjednik.hr/>, preuzeto 15.05.2024.

Vijeće Europske unije. <https://www.consilium.europa.eu/hr/council-eu/>, preuzeto 12.05.2024.

Vlada Republike Hrvatske. <https://vlada.gov.hr/>, preuzeto 15.05.2024.